

TURLI DARAXTLARNING CHANG USHLASH QOBILIYATI

Matkarimov Nizomjon¹

Abdullayeva Maftuna Bahodir qizi²

Matnazarova Malohat Islombekovna³

¹Urganch Davlat Universiteti tayanch doktoranti

²Urganch Davlat Universiteti talabasi

³Urganch Davlat Universiteti talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6245057>

MAQOLA TARIXI

Qabul qilindi: 09- fevral 2022

Ma'qullandi: 14- fevral 2022

Chop etildi: 19 - fevral 2022

KALIT SO'ZLAR

Chang, tarozi, Ulmus, Populus, kislород, fotosintez,

ANNOTATSIYA

Shahar ko'chasi bo'ylab ekilgan daraxtlar aholini quyosh va shovqindan va shahar havosini ifloslantiruvchi mayda zarralardan to'sadi va o'ziga yutadi. Ushbu tezisdagi turli xildagi daraxtlarning chang ushlash qobiliyati haqida ma'lumot berilgan.

Kirish: Yashil joylar shahar havosini changdan tozalaydi, chunki daraxtlar va butalarning barglari yaxshi chang akkumulyatoridir. Ifloslangan havo oqimi o'z yo'lida yashil massaga duch kelganida, u sekinlashadi, buning natijasida tortishish kuchi ta'sirida havo tarkibidagi changning 60-70% havo oqimi bilan aloqada bo'ladi. tanasi, shoxlari, barglari va barglar yuzasiga joylashadi, ignalar. , shoxlari, tanasi. Yomg'ir yog'sa, chang yerga yuviladi. Yashil bo'shliqlar ostida, harorat farqi tufayli, changni erga olib keladigan tushuvchi havo oqimlari paydo bo'ladi. Havodagi chang miqdori havo namligi va shamol tezligiga qarab o'zgaradi.

Changning tarqalishi yoki harakatlanishi, shuningdek, turli joylardan shamol tomonidan distillangan changning oldinga siljishini kechiktiradigan butalar tomonidan oldini oladi. Ochiq zamin havodagi chang manbai hisoblanadi,

shuning uchun shaharlarda changni kamaytirish uchun yo'laklar va turar-joy binolari bo'ylab maysazorlar o'rnatiladi.

Turli xil turdagi daraxtlarning chang o'tkazmaydigan xususiyatlarining samaradorligi bir xil emas va daraxtning tuzilishiga, shamolga chidamliligiga bog'liq. Shunday qilib, eng nozik villi bilan qoplangan qarag'ayning qo'pol barglari va nilufar barglari, qush gilosi, oqsoqollar zarang, kul, boshqning silliq barglaridan ko'ra changni yaxshiroq ushlab turadi. Daraxtlar ostidagi havoning chang miqdori ochiq maydonga qaraganda kamroq. Maydoni 1 gektar bo'lgan shahar bog'lari va maydonlarining o'simliklari vegetatsiya davrida 10-20 million m³ havoni changdan tozalaydi. Havodagi chang miqdorining miqdoriy ko'rsatkichlari yashil maydonlar maydoniga va ekish zichligiga bog'liq. Zich o'simliklari bo'lgan katta park havosida siyrak ekinlari bo'lgan xuddi shunday katta

park havosiga qaraganda kamroq chang bor.

O'simliklarning changga chidamli xususiyatlarini bilib, ularni to'g'ri joylashtirish, turlarni tanlash, ekish zichligi

nafas oladigan ov-havoning turli xildagi changlar bilan ifloslanishi ortib bormoqda. Shahar va qishloqlardagi havoni changlar va gazlardan tozalovchi asosiy vosita bu – daraxtlardir. Ularning barg va novdalari

Nº	Daraxtnomi	Bargsoni	O'rtachachangmiqdori, gr.
1	Ulm.1.N	5	0.88167
2	Pop.1.N	5	0,94134
3	Mac.1.N	5	0,13034
4	Thuj.1.N	5	0,038
5	Biota.1.N	5	0,108034
6	Soph.1.N	5	0,01534
7	Frax.1.N	5	0,11734

bilan eng katta changga chidamli ta'sirga erishish mumkin. Sanoat korxonalarida changni chiqarish joylarida maksimal darajada ushlab turish, ko'cha va maydonlarning obodonlashtirish (asfaltlash) darajasini yaxshilash va ko'cha va maydonlarning ish sharoitlarini yaxshilash (o'z vaqtida) kabi chora-tadbirlar havodagi chang miqdorini sezilarli darajada kamaytirishi mumkin. sug'orish va tozalash). Ushbu chora-tadbirlarning zarurati yoz mavsumida daraxtlar va butalarning barglariga to'plangan changning asta-sekin daraxt plantatsiyalarining nobud bo'lishiga olib kelishi bilan bog'liq.

Asosiy qism:

Hozirga kelib butun dunyodagi singari bizning mamlakatimizda ham, jumladan, Xorazm viloyati shahar va qishloqlarida ham havoni asosiy ifloslantiruvchi vositalardan hisoblanmish avtomobillar sonining keskin ortishi natijasida insonlar

havodagi dispers zarrachalarni ushlab havoni tozalashdagi hissasi 75% ga tengligi tadqiqotlarda aniqlangan. Daraxtlarning barglaridagi transpiratsiya jarayoni Ulmus uzbekistanica Drob. (Ulmus.1.N.), Populus alba L.(Pop.1.N.), Cyleditschiatra cantos L.(Cyl.1.N.), Thuja occidentalis L.(Thuj.1.N), Biota orientalis Endl. (Biota.1.N), Sophora japonica (Soph.1.N), Fraxinus viridis Machx (Fr.Vir.M.N), Maclura aurantiaca Nutt(Mac.1.N.)larda aniqlandi.

1- jadval

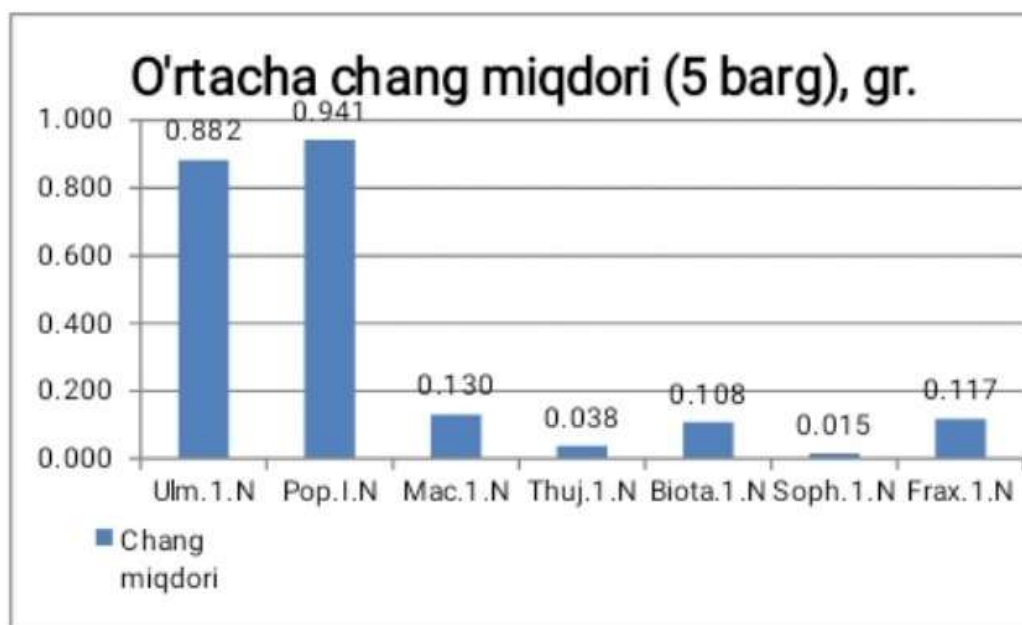
Daraxt barglarining chang ushlab qobiliyati bo'yicha tajriba olib borishda eng avval har bir daraxtdan 5 tadan bargdan olib uning dastlabki og'irligi o'lchandi.Shundan so'ng uning changidan tozalanib qayta tarozida o'lchandi.Ikkala barg og'irligi aniqlanib,ularning ayirmasi bizga olingan namunalardagi daraxt

barglarining chang miqdorini aniqlab beradi (1-jadval).

1-grafik

Xulosa: Olingan natijalardan shuni xulosa qilish mumkinki, daraxtlarning ko'kalamzorlashtirish qimmatli belgilari ularning birinchi navbatda kelib chiqishiga va sharoitga moslashish qobiliyatiga

Daraxt barglarining chang ushlab qobiliyati bo'yicha eng yuqori ko'rsatkich, Pop.I.N da ko'rsatildi va o'rtacha chang ushlab qobiliyati 0,94134 gr miqdorni tashkil etgani ma'lum bo'ldi.

Eng kam chang ushlab qobiliyati esa Soph.1.N da kuzatilib, undagi miqdor 0.01534 gr ni tashkil etdi. Umumiy o'rtacha miqdor esa 0,88167gr ni tashkil etdi (1-grafik).

bog'liq. Daraxt barglarining changlarni ushlab qobiliyati daraxt turiga, bargining shakli va kattaligiga, bargning tukliligiga, g'adir- budirligiga, ko'chadagi transport vositalarining harakatiga, sanoat korxonalarining joylashishiga bog'liq bo'lgan holda turlicha miqdorda bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdullayev R.A., Asomov D.K., Beknazarov B.O., Safarov K.S. "O'simliklar fiziologiyasidan amaliy mashg'ulotlar".
2. Jumaniyazov A. "Shaharlarda va avtomobil yo'llari atrofiga ekiladigan daraxtlarning ayrim xususiyatlari" / Xorazm Ma'mun Akademiyasi axborotnomasi. Xiva, 2015. № 4, – B. 11-13
3. Muhamadxonov S., Jonguzarov F. "O'simlikshunoslikka oid ruscha – o'zbekcha lug'at". Toshkent, Mehnat, 1989.-B.240.

EURASIAN JOURNAL OF MEDICAL AND NATURAL SCIENCES

Innovative Academy Research Support Center

www.in-academy.uz

4. <http://ekobarqaror.muloqot.uz/page/5/>

5. <http://tfi.jethost.uz/intranet/Elibrary/DUET/28.htm>

6. <http://uz.denemetr.com/docs/768/index-97089-1.html>